

УДК 339.137.2:553.041

САБАДИРЬОВА А.Л., к.е.н., доцент,
САЛАВЕЛІС Д.Є., аспірант
Одеський державний економічний університет

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. У статті розглянуті тенденції формування конкурентоспроможності потенціалу промислових підприємств, фактори конкурентоспроможності потенціалу підприємств в переробній галузі за умовами сучасного ринкового середовища

Ключові слова: промисловість, виробництво, потенціал промислового підприємства, конкурентоспроможність.

Annotation. In the article the considered tendencies of forming of competitiveness of potential of enterprises industrial, factors of competitiveness of potential of enterprises at processing industry on the terms of modern market environment.

Keywords: industry, production, potential of industrial enterprises, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Конкурентоспроможність потенціалу промислового підприємства формується в світовому ринковому просторі за конкурентними стратегіями розвитку. Фактори ресурсозбереження за конкурентними стратегіями розвитку промислового підприємства змінюють моделі і покоління техніки, технологічні засоби виробництва, форми і методи організації виробничих процесів і праці, підвищують якість продукції, удосконалюють методи управління персоналом, інформаційні та комунікаційні технології. Недостатньо позитивні тенденції, що складаються в інвестуванні технічного переозброєння, спад технологічного рівня основних фондів у промисловості знижують конкурентоспроможність вітчизняних промислових підприємств. На жаль, у технологічній частині капітальних вкладень домінує 3-й технологічний уклад. Це надзвичайно загрозлива картина, бо в даний час закладається майбутня структура випуску продукції, в якій домінуватиме саме цей технологічний уклад [1, с.287]. Для пожвавлення економіки, руху до

технологічного переозброєння промисловості, диверсифікації виробництва конкурентоспроможної продукції необхідні стратегії науково-технологічного розвитку. Промислові підприємства змушені приділяти максимальну увагу формуванню конкурентоспроможності свого потенціалу з врахуванням нових вимог науково-технічного прогресу. За умовами реформування національної економіки зростає конкурентоспроможність потенціалу промислового підприємства, ліквідуються наслідки економічної кризи в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Розробки та досвід провідних учених підтверджують, що проблема конкурентоспроможності потенціалу підприємства є актуальною, подана в багатьох наукових працях та потребує докладного вивчення. Принципи та підходи до проведення стратегічного аналізу діяльності підприємства висвітлені в роботі [2, с.42]. Методичний апарат вирішення актуальних проблем конкуренції, діагностика конкурентного ринкового середовища, прийоми і методи аналізу діяльності конкурентів, методика формування стратегії конкуренції й шляхи її реалізації в умовах української економіки подано в монографії [3, с.101]. Дослідження показників розвитку промислового виробництва за роки незалежності України вперше проведено ученими, які вивчають економічні фактори розвитку економіки держави [4, с.17]. Проте, у вітчизняних наукових працях недостатньо обстежені питання конкурентоспроможності потенціалу промислового виробництва, фактори її формування.

Постановка завдання. Поставлено завдання визначити основні тенденції формування конкурентоспроможності потенціалу промислового виробництва, зокрема переробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перспективи розвитку промислового виробництва України на підставі позитивного оцінювання потенціальних можливостей вітчизняної промисловості створюють основу нового інформаційно-технологічного засобу виробництва. Промисловість України представляє важливішу галузь матеріального виробництва, що виробляє продукцію за різними видами діяльності і різними технологічними

укладами. Властивості використаних знарядь праці, технологічних засобів обробки предметів праці, інформації визначають необхідний для галузі промисловості професійний склад працівників, організацію та умови праці. Таким чином, на «вході» поняття промисловості як галузі народного господарства знаходяться: видобуток руд і нерудних копалин, переробка рослинної і тваринної сировини. На «виході»: виробництво всієї сукупності знарядь праці, більшої частини предметів праці і предметів народного вжитку [2, с.79]. За Державною програмою розвитку промисловості на Україні на 2003 – 2011 роки відбувається регулювання промисловим виробництвом з метою позитивних зрушень в технологічному, економічному і соціальному стані промислових підприємств та прискорення економічного розвитку. Проте, промисловість України виявилась не в змозі подолати негативні тенденції та загрози розвитку, що нагромадилися за роки кризи. Критичний аналіз макроекономічної ситуації в Україні протягом 1991 – 2009 рр. відокремлює два основних періоди: кризовий трансформаційний склад 1991 – 1999 рр. та економічне зростання 2000 – 2008 рр. [4, с.6]. Перехід економіки України від адміністративно-командної системи до ринкової економіки супроводжувався нестабільністю, що призвело до системної економічної кризи в країні. Друга половина 90-х років характеризується зменшенням темпів падіння обсягів промислового виробництва, а 1999 р. – переходом до позитивної динаміки виробництва на 4% до 1998 р. Проте у порівнянні з 1990 р. початок другого тисячоліття – 2000 р. відмічається загальним падінням виробництва на 43 %. У 1999 – 2007 рр. відбувається активізація виробництва. За середньорічними темпами зростання промисловість вийшла на рівень розвинених країн. У 2006 р. перевищено загальний обсяг виробництва продукції промисловості, який був перед початком економічних реформ у 1990 р. [4, с.17]. Зростання обсягів виробництва в цей період, навіть його мінімальні абсолютні значення, було вагомим. За перші роки економічного росту очевидними досягненнями було зниження темпів інфляції, широкомасштабна приватизація, організація малого, середнього бізнесу, економічна інтеграція із світовими ринками. Середні темпи

приросту об'ємів виробництва української промисловості за 1999 – 2007 рр. становили 10,7 %, індекс обсягу продукції промисловості був найбільшим в 2003 р. і склав 15,8 %.

Вітчизняна промисловість, на жаль, не підійшла до системних внутрішніх економічних реформ для економічного зростання на довгострокову перспективу. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та економічна ефективність виробництва є однією із головних проблем українських промислових підприємств. Ураховуючи факт непропорційної зміни чисельності населення порівняно зі зміною обсягу виробництва і споживання промислової продукції необхідно відзначити, що зниження її реалізації на ринку пов'язано з імпортом високо конкурентних товарів закордонного виробництва.

Трансформаційний процес, який тривав останні п'ятнадцять років збільшив відставання України від світових лідерів технологічного розвитку економіки, викликав спад за основними економічними показниками. До негативних факторів в розвитку української промисловості слід віднести недосконалий стан технологічної структури економіки, спрацювання основних фондів, недостатність інвестиційних ресурсів, недосконалу законодавчу базу, велику частку тіньового сектора економіки, вплив міжнародної конкуренції у вигляді великої кількості імпортних товарів на внутрішньому ринку. Світові кризові тенденції 2008 – 2010 рр. поглибили проблемний стан української промисловості. Індекси обсягу продукції промисловості до попереднього року значно зменшились і склали в 2008 р. – 94,8%, а в 2009 – 78,1%. Неефективною є галузева структура виробництва. Серед галузей промисловості, що використовують нові технології істотно знизилась частка підприємств металургійної промисловості, машинобудування та легкої промисловості. Частка підприємств, що впроваджували інновації у 2008 р. становила 10,8%; частка нових видів продукції, що користується попитом, в загальному обсязі реалізованої промислової продукції – 5,9%. Тенденція економічного зростання потенціалу вітчизняної промисловості можлива під впливом факторів

інноваційно – технологічного розвитку зовнішнього і внутрішнього походження. З урахуванням конкурентоспроможності потенціалу промислового виробництва України стає необхідним прискоренням темпів концентрації та інтеграції капіталу, щодо збільшення масштабу та організації великого виробництва.

Будівельний бізнес є складною інтегрованою структурою великого виробництва, успішна робота якої заснована на злагодженій роботі чисельних суміжних галузей народного господарства: цементної, бетонної, металопрокатної. Соціальний попит і доступність банківських кредитів спровокували в нашій країні розвиток будівельної галузі, який активно збільшується з 2004 р. Саме в цей час спостерігається активний вихід на вітчизняний ринок іноземних будівельних компаній, що посилює конкурентну боротьбу на ринку виробництва товарного бетону та ЖБК. З'являється багато нових підприємств, на будівельний ринок активно проникають лідери світового виробництва цементу, що виявляють зацікавленість до виробництва бетону. Варто зазначити, що на сьогодні вся цементна галузь України належить іноземним компаніям – німецьким, французьким, російським, португальським та ірландським, що не могло не ускладнити ринкову ситуацію, істотно загостривши конкурентну боротьбу. Проблеми досягнення конкурентоспроможності потенціалу підприємств в переробній галузі вимагає детального вивчення.

Конкурентоспроможність потенціалу виробників бетону в Одеському регіоні забезпечується шляхом структурної перебудови й оновлення підприємств, їх реконструкції, розвитку інвестиційного потенціалу, а саме, власних інвестиційних ресурсів, іноземних інвестицій, банківських кредитів. Для переробної галузі строк окупності інвестицій встановлюється на рівні 5-7 років. Залежно від своєї позиції в конкурентній боротьбі переробні підприємства в сучасних умовах мають займати місце ринкового лідера, претендента, послідовника та компаній, що знайшли ринкову нішу. В Одеському регіоні існують більше 40 виробників товарного бетону.

Незважаючи на те, що всі ці підприємства займаються випуском одного продукту, кожне з них відрізняється власною матеріально-технічною базою, технологією виробництва, ціновою політикою на даному ринку, рівнем рекламної діяльності. Серед виробників товарного бетону в Одеському регіоні можна виділити таких головних найпотужніших виробників: ТОВ «Комфорт ЛВ», компанія «Дікергофф-бетон», ТОВ «Хай-Райз констракшнз», ТОВ «ВЕСТТ». Лідирує серед них за обсягом виробництва ТОВ «Комфорт ЛВ», яке можна віднести до організації з найбільшою ринковою часткою в галузі. Найсучаснішими в плані матеріально-технічної бази, технології виробництва є компанії «Дікергофф-бетон» та «Хай-Райз констракшнз». Вищезазначені компанії можна віднести до ринкових претендентів, що борються за збільшення своєї ринкової частки, за входження в коло лідерів. Особливістю сучасного будівельного бізнесу Одеського регіону є те, що багато великих будівельних компаній, наприклад, СК «Стікон», «БМУ-463», «ЮГ-Строй» вважають за краще мати власні виробничі бази, де встановлено бетонні вузли з вироблення товарного бетону, зводячи до мінімуму вжиток бетону, виробленого сторонніми організаціями. Така практика дає цікавий та актуальний приклад зростання конкурентоспроможності потенціалу будівельного підприємства, при цьому зростає автономність підприємства і конкурентна боротьба на ринку будматеріалів.

З погляду результативності діяльності фірм-конкурентів на будівельному ринку Одеського регіону можна виділити головні фактори, що впливають на завоювання ними конкурентних і сильних позицій: імідж фірми; концепція продукту, на якій базується діяльність фірми; якість продуктів, рівень їхньої відповідності світовому рівню; рівень диверсифікованості виробничо-господарської діяльності, різноманітність номенклатури продуктів; сумарна ринкова частка головних видів бізнесу; потужність науково – дослідної й конструкторської бази; потужність виробничої бази, що характеризує можливості перебудовуватися на випуск нових продуктів і нарощувати обсяги випуску освоєних продуктів; фінанси, як власні, так і залучені з боку; ринкова

ціна з урахуванням можливих знижок чи націнок; частота і глибина проведених маркетингових досліджень; бюджет; ефективність збуту з погляду використання каналів товарообігу; рівень стимулювання збуту; рівень рекламної діяльності; політика фірми у зовнішньому підприємницькому середовищі, що характеризує здатність фірми керувати в позитивному плані своїми відносинами з державною і місцевою владою, громадськими організаціями, пресою, населенням. Дослідження цих факторів свідчить, що в сучасних умовах на підприємствах Одеського регіону гостро постає проблема збору інформації про конкурентів. Ця проблема для різних галузей і видів діяльності збирається з різним ступенем складності. Так, для підприємств, що входять до складу галузей, які тяжіють до монополістичних чи олігополістичних структур, легше одержувати інформацію з вторинних джерел (обсяги й асортимент продукції, що випускається, ціни, об'єми продажів на різних ринках, фінансове становище підприємств). Для підприємств, що входять до складу сильно дисперсних галузей, зростає роль первинної інформації, що збирається від споживачів, посередників, з інших джерел. Клієнт у подібних випадках дуже неохоче надає інформацію щодо послуг фірм-конкурентів. У будь-якому випадку велика роль неформальних методів збору даних, які здійснюються, найчастіше, шляхом проведення технічної, комерційної, маркетингової розвідки про стан конкурентоспроможності потенціалу конкурентних підприємств.

Особливу методологію наукового мислення стосовно конкурентоспроможності потенціалу підприємства в економічній теорії визначає системний підхід. Системне уявлення сутності конкурентоспроможності потенціалу підприємства пояснює його прогресивний розвиток абсолютно у всіх сферах діяльності. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства, на нашу думку, є економічною категорією, яка надає порівняльну характеристику та відображає рівень переваги результативних показників оцінки стану системи його ресурсів і можливостей відносно аналогічних показників конкурентних підприємств на ринку.

Система спостереження за конкурентоспроможністю потенціалу підприємства в цементній галузі створює цілий комплекс взаємопов'язаних компонентів, представлений підсистемами індикаторів конкурентоспроможності потенціалу, що входять до системи оцінок порівняльних переваг національних економік в глобальному просторі.

Індикатори конкурентоспроможності потенціалу цементного виробництва – це оцінні критерії, що визначають вплив факторів виробництва на різні сторони господарчої діяльності підприємства та відображають тенденції світової конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність виробництва цементу є порівняльною характеристикою, яка відображає рівень переваги можливостей окремих виробників відносно конкурентів за умовами глобального ринку, за котрими країни стають не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, а й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків. Виграш від глобалізації розподіляється далеко не рівномірно між країнами та виробниками.

Підприємства переробної галузі на сучасному конкурентному ринку потребують теоретичного й методичного обґрунтування факторів формування конкурентоспроможності потенціалу, за яким має бути побудовано дійсний механізм поширення інвестицій, інвестиційних проектів та залучення банків в інвестиційний процес. Основою взаємодії банків і підприємств переробної галузі має стати конкурентоспроможність їх потенціалу, встановлення оптимальних інвестиційних можливостей підприємства.

Розбудова в Україні конкурентоспроможної, високотехнологічної та соціально орієнтованої економіки безпосередньо пов'язана розвитком промислового виробництва, що відбувається на основі ефективного використання науково-технологічного потенціалу, впровадження ресурсозберігаючих, наукомістких та інформаційних технологій постіндустріального типу та досвіду технологічно розвинутих країн. Продукція

промисловості повинна відповідати світовим стандартам конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Висновки і перспективи подальших розробок. Конкурентоспроможність потенціалу промислового виробництва в Україні забезпечується прискоренням науково-технологічного прогресу за умовами інвестування інноваційних проектів. За стратегією ресурсозбереження повинні оновлюватись технології використання ресурсів. Негативні обставини та загрози розвитку промисловості України, що мають місце в умовах простого відтворення технологічної бази, необхідно усунути на засадах стратегії технологічного розвитку, за якою, по-перше, знання стають активним економічним ресурсом, по-друге, корпорації забезпечують потужний організаційний ресурс науково-технологічного потенціалу промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: в 3т./За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України Семиноженка, чл. – кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – Т. І.: Економіка знань – модернізаційний проект України. – К.: Фенікс, 2007. – 554с.
2. Сич Є.М., Пилипенко О.В., Стасишен М.С. Стратегічний аналіз: Навч. – метод. посібник. – К.: Каравела, 2010. – 304 с.
3. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України, В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – Т. 2: Інноваційно – технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007. – 564с.
4. Економіка України за 1991 – 2009 роки / за заг. ред. акад. НАН України В.М. Гейця [та ін.]; НАН України; Ун-т екон. та прогнозув. – К.: Держкомстат України, 2010. – 112 с.
5. Осипов В.І. Економіка підприємства: Підручник. – Одеса: Маяк, 2005. – 720с.